

Una comparativa dels Països Catalans

Alba Lumeras

© iStockphoto/Sean Warren

Les principals diferències entre Catalunya i la resta de Països Catalans que han estat objecte de comparació (el País Valencià i les Illes Balears) vénen donades d'una banda pel fet que l'estructura de procedència de la immigració a Catalunya és molt més fragmentada que als altres territoris i, de l'altra, el pes molt més important de la comunitat magribina a Catalunya, on representa 20% de total de la població estrangera. Finalment, una altra diferència notòria radica en les accions dutes a terme pels governs dels diferents territoris, atès que és sobretot la Generalitat de Catalunya que més actuacions ha dut a terme amb vistes a facilitar la integració dels immigrants.

1. Dades estadístiques

1.1. Població de nacionalitat estrangera

La població de nacionalitat estrangera empadronada el gener del 2007 en els tres territoris que ens ocupen, Catalunya, País Valencià i Illes Balears, està per sobre de la mitjana espanyola, que es troba en un 9,9% de població estrangera.

(taula 1, gràfic 1)

1.2. Població estrangera indocumentada *versus* immigrants documentats

Una primera distinció que cal fer en relació a la població de nacionalitat no espanyola és la d'“estranger” i “immigrant”. La primera remet a una categoria jurídica que pren com a referent la nacionalitat de la persona independentment del seu estatus legal o condicions socioeconòmiques. La segona fa referència a una categoria

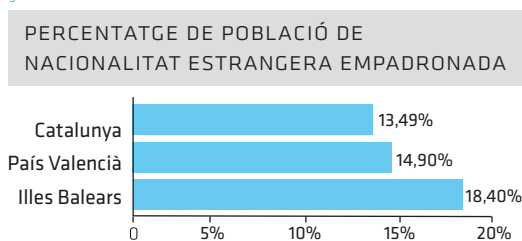
sociològica que serveix per designar aquelles persones que han abandonat el seu país o lloc d'origen amb el propòsit d'establir-se temporalment o definitiva en un altre país o lloc de destí per millorar la seva qualitat de vida a través d'un projecte migratori.

Pel que fa a la qüestió de la immigració irregular, és possible aproximar-se al volum de població en aquesta situació contrastant el nombre de permisos de residència a persones estrangeres amb el nombre de persones empadronades. Aquest constitueix el mètode utilitzat més senzill però cal tenir en compte que el padró municipal no recull el volum real d'habitants d'un municipi perquè les altes i les baixes no es corresponen totalment amb els fluxos migratoris que protagonitzen tant els nacionals com els estrangers, i que caldria restar els ciutadans de la UE perquè encara que hi hagi discrepàncies entre els dos registres a efectes legals no poden considerar-se irregulars perquè tenen els mateixos drets laborals i de residència que els espanyols.

(Pel que fa al cas del país Valencià, sols disposem de dades aproximades, entre un 10% i un 15% d'irregulars. Per aproximació fixem el percentatge d'immigrants irregulars en un 12,50%).

(gràfic 2)

gràfic 1

LA POBLACIÓ DE NACIONALITAT ESTRANGERA EMPADRONADA EL GENER DEL 2007 EN ELS TRES TERRITORIS QUE ENS OCUPEN, CATALUNYA, PAÍS VALENCIÀ I ILLES BALEARS, ESTÀ PER SOBRE DE LA MITJANA ESPANYOLA

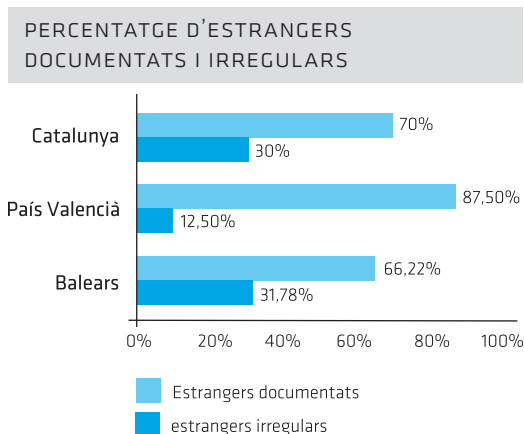
taula 1

PERCENTATGE DE POBLACIÓ DE NACIONALITAT ESTRANGERA EMPADRONADA

	Població total	Població estrangera	%	Comunitaris	%	Extracomunitaris	%
Espanya	45.116.894	4.482.568	9.9	1.702.613	37.9	2.779.955	62.1
Catalunya	7.210.508	972.507	13.49	132.850	14.53	780.907	85.47
País Valencià	4.874.811	727.080	14.90	386.054	53	341.026	47
Illes Balears	1.029.548,91	189.437	18.40	95.904	50.63	93.533	49.37

(INE, Gener 2007)

gràfic 2

© Almendra Salazar

© Almendra Salazar

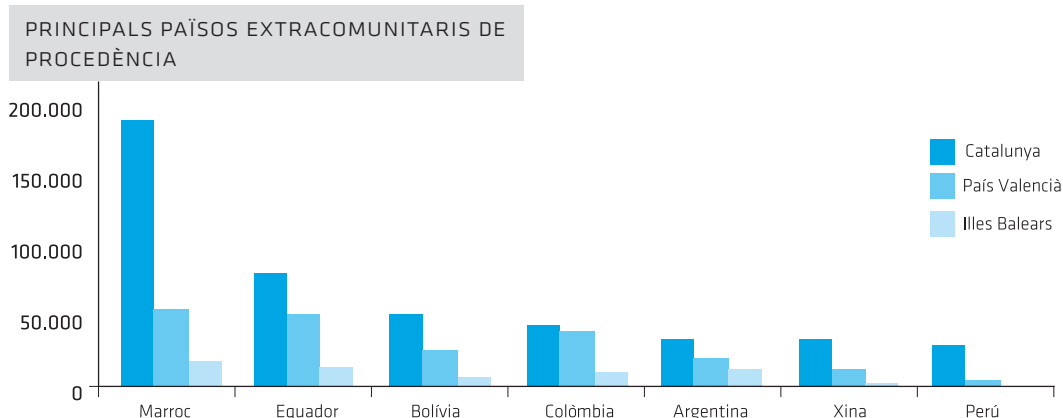
1.3. Distribució segons les principals àrees de procedència

1.3.1. Rànquing de les 7 nacionalitats extracomunitàries més importants

Segons les dades de l'INE la nacionalitat dels immigrants de procedència extracomunitària més nombrosa a gener de l'any 2007 era la marroquina, seguida de nacionalitats sud-americanes com l'equatoriana, la boliviana, la Colombiana i l'Argentina. Trobem també un alt nombre d'immigrants de procedència peruana, precedits per aquells de nacionalitat xinesa. (gràfic 3)

AL PAÍS VALENCIÀ LA IMMIGRACIÓ ÉS UN ELEMENT D'ENFRONTAMENT POLÍTIC I LA POLÍTICA MIGRATÒRIA UNA ARMA QUE EMPREN ELS PARTITS MAJORITARIS AL PAÍS. ELS AJUNTAMENTS, DONEN SUPORT A LA POLÍTICA DEL GOVERN CENTRAL O LA REBUTGEN FRONTALMENT

gràfic 3

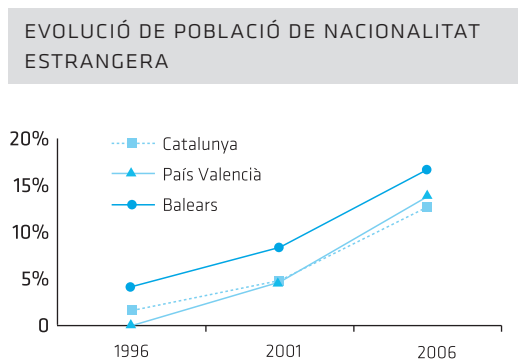
1.4. Evolució del percentatge d'immigrants en els darrers 20 anys

El gràfic mostra una evolució ascendent de la població immigrant en els tres territoris, des de l'any 1996 fins al 2006.

taula 2

EVOLUCIÓ DE POBLACIÓ DE NACIONALITAT ESTRANGERA						
Any	Catalunya		País Valencià		Illes Balears	
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%
2006	913.757	12.81	668.075	13.8	167.751	16.75
2001	310.307	4.89	199.574	4.7	73.614	8.37
1996	98.035	1.61	x	x	32.102	4.22
1991	66.334	1.09	x	x	37.820	5.33

gràfic 4

2. Polítiques d'integració

2.1. Categories legals

A partir de la normativa d'estrangeria vigent en l'actualitat es poden establir aquestes tres categories de població immigrada estrangera en funció del grau de reconeixement dels seus drets i deures (Díez 2006: 209).

- **Estrangers regulars:** són aquells que han arribat a Espanya a través de vies legals com els contingents anuals o la contractació en origen, o bé que han pogut regularitzar la seva situació a través de processos de regularització individual (per arrelament) o col·lectius (mitjançant campanyes “extraordinàries”). A l'estat espanyol, s'expedeixen fins a 18 tipus diferents de permisos d'estada per als estrangers immigrants, segons la durada, els països d'origen (Unió Europea o la resta) o la situació (asilats, refugiats, estudiants, personal directiu..., etc.), i d'altres que limiten en diferents graus l'àmbit laboral i/o residencial.
- **Estrangers empadronats:** són aquells que s'han donat d'alta en el Padró Municipal. Aquesta circumstància atorga el reconeixement d'un conjunt de drets als immigrants, independentment de la seva situació legal a Espanya. Actualment, la preservació d'aquests drets està subjecta a la renovació bianual de l'alta padronal per part de l'immigrant.
- **Estrangers irregulars:** són aquells que han arribat a Espanya a través de vies il·legals o bé que han caigut en la irregularitat després d'haver-se caducat el seu visat o de no haver pogut renovar el seu permís de residència (“irregularitat sobrevinguda”). En relació amb els indocumentats, hi ha fins a 6 situacions diferents: els que mai han tingut papers, els que els han perdut o els hi ha caducat, els il·legals per quant tenen una ordre

d'expulsió, els legals que treballen en règim d'il·legalitat, els que estan a l'espera de resolucions administratives i els que no poden ser expulsats per no tenir nacionalitat coneguda o qualsevol que els aculli.

2.2. Drets i deures

Segons l'actual llei d'estrangeria, i la jurisprudència del Tribunal Constitucional (Diez 2006 i Arbeláez 2007).

Drets dels immigrants irregulars

- Drets humans
- Dret a la tutela judicial efectiva
- Dret a l'assistència jurídica gratuïta en els processos d'estrangeria que puguin dur a la denegació de l'entrada, la devolució o expulsió d'Espanya i en tots els procediments en matèria d'asil quan s'acrediti insuficiència de recursos econòmics. També es reconeix el dret a l'assistència d'interpret.
- Dret a la llibertat religiosa i de culte, el qual implica el dret a disposar d'un lloc físic per al culte, l'oració o la pràctica religiosa
- Dret als serveis i prestacions socials bàsiques, sense incloure les rendes mínimes d'inserció
- Dret a la documentació (i consegüentment obligació de conservar-la)
- Dret a l'educació obligatòria dels menors de 18 anys
- Dret a l'atenció d'urgències, de malalties greus o d'accidents fins a l'alta mèdica
- Dret a la protecció de la salut dels menors de 18 anys i de les dones embarassades, durant el part i en el període de postpart
- No es reconeix el dret de reunió, manifestació, associació, sindicació i vaga

Drets dels immigrants empadronats

- Tots els drets anteriors
- Dret a la sanitat en igualtat de condicions que els espanyols
- Les administracions podran facilitar l'accés dels menors de edat a l'educació post-obligatòria no universitària (a Catalunya s'ha generalitzat aquesta pràctica)

Drets dels immigrants regulars

- Tots els drets anteriors
- Dret a l'assistència jurídica gratuïta en igualtat de condicions que els espanyols quan s'acrediti insuficiència de recursos econòmics
- Dret als serveis i a les prestacions socials bàsiques i específiques en les mateixes condicions que els espanyols
- Es produeix, doncs, una aproximació dels drets dels estrangers regulars i dels nacionals, a excepció dels de participació anteriorment explicats (sufragi i accés a la funció pública):
 - . Drets socials com l'educació post-obligatòria i els ajuts per a l'habitatge
 - . Drets en tant que treballadors com l'accés, prestacions i serveis del Sistema de la Seguretat Social i la contractació laboral de les administracions públiques

2.3. Competències

S'ha avançat força, en el conjunt de l'Estat espanyol, amb la creació d'òrgans de coordinació de la política migratòria tot respectant la petita descentralització política de l'Estat de les autonomies.

Competències	CATALUNYA			PAÍS VALENCIÀ			ILLES BALEARS		
	Estatal	Regional	Local	Estatal	Regional	Local	Estatal	Regional	Local
Fixar contingents	X	X		X			X		
Control de fluxos	X			X			X		
Permis de residència	X			X			X		
Permis de treball	X			X			X		

• Catalunya

La distribució de les competències sobre immigració no ha estat exempta de desacords entre els diferents nivells administratius. La Ley Orgànica 4/2000 (LODYLE) suposa que l'Estat no és l'únic agent amb potestat per intervenir i regular la realitat migratòria. La reforma de la Llei de Bases de Règim Local introduïda per la Llei Orgànica 14/2003, i el desenvolupament de les competències sectorials que atorga l'Estatut d'Autonomia a la Generalitat, han desencadenat nous conflictes entre les autoritats autonòmiques i estatals.

TOT I QUE L'INCREMENT D'IMMIGRANTS HA AFECTAT POSITIVAMENT LA PRODUCCIÓ, SEMBLA SER QUE LA IMMIGRACIÓ ESTÀ AFECTANT D'UNA MANERA LLEUGERAMENT NEGATIVA LA PRODUCTIVITAT ESPANYOLA

• País Valencià

Al País Valencià la immigració és un element d'enfrontament polític i la política migratòria una arma que empren els partits majoritaris al país. Els ajuntaments, donen suport a la política del govern central o la rebutgen frontalment. D'aquesta manera, són nombrosos els litigis existents en matèria migratòria entre les diferents institucions del país.

• Illes Balears

Hi ha litigis en curs entre les diferents administracions perquè les competències en matèria d'immigració a les

Illes Balears només són complementàries en relació a l'acolliment, l'assistència social i la inserció del migrant.

2.4. Serveis oferts per les administracions

Els tres nivells polítics i administratius del país: l'Estat central, la Comunitat Autònoma i les autoritats locals, es reparteixen la tasca d'oferir els serveis necessaris als immigrants:

Sovint els ajuntaments es veuen abocats a intervenir a favor de la integració social dels immigrants per ser les administracions més properes a les persones. En alguns països com el Regne Unit i Holanda les polítiques d'integració són desenvolupades principalment des de l'administració local, mentre que en d'altres com França les iniciatives tenen un fort component estatal. A l'estat espanyol "*Los ayuntamientos afrontan la necesidad de desarrollar políticas de integración cuando todavía apenas había sido planteada tal cosa por parte del Estado Español y de las comunidades autónomas*" (Pajares 2006: 371). El marc jurídic dels serveis socials ve marcat per la legislació de l'Estat i de les Comunitats Autònomes, però la seva gestió rau sobre l'administració local. Així doncs, cal entendre que una part dels programes de l'Administració autonòmica s'ofereixen des de les administracions locals.

	CATALUNYA			PAÍS VALENCIÀ			ILLES BALEARS		
	Estatal	Regional	Local	Estatal	Regional	Local	Estatal	Regional	Local
Serveis administratius									
Socioeconòmic	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Financer		X					X		
Laboral	X	X		X	X	X	X		
Lingüístic	X	X	X		X	X	X	X	X
Religiós		X							X
Polític	X			X			X	X	X
Assessoria Legal	X	X		X	X	X	X	X	X

2.5. Aprofitament dels serveis oferts per les administracions

• Catalunya

No es coneix quin és el grau d'aprofitament del conjunt d'aquests serveis. Molt probablement els departaments, administracions i serveis concrets disposen de memòries d'actuació que permeten avaluar amb més o menys detall el sentit i la mesura de l'ús que fa la població immigrada dels seus programes.

• País Valencià

El nivell dels serveis prestats depèn molt del lloc i està en funció de les entitats que els presten i dels recursos de què disposen. Si el govern central pateix deficiències, la Comunitat Autònoma té competències exclusives en matèries com la sanitat, l'educació, l'acollida de menors, etc. Des de les administracions locals el panorama és molt desigual atesa la diferent voluntat política de cada Ajuntament. Així mentre uns tracten el tema amb sensibilitat i intenten aplicar una política integradora i igualitària, en altres llocs les autoritats no fan front a les seves obligacions en aquest camp.

• Illes Balears

Els immigrants solen preocupar-se bàsicament pels programes d'inserció i/o acolliment que desenvolupen les entitats locals i/o autonòmiques. L'aprofitament és diferent segons els llocs de procedència i el coneixement dels idiomes dels llocs. A les Illes Balears es registra un major aprofitament per part dels immigrants provinents dels diferents països llatinoamericans que el que fan els africans i/o asiàtics.

2.6. Cursos de llengua i cultura

• Catalunya

Pel que fa a l'accés dels immigrants a la llengua i a la cultura catalanes, els Plans d'acolliment lingüístic, emmarcats dins del Pla

Integral d'Acollida (PIA), pretenen incrementar la presència de la llengua catalana en els processos d'acollida per facilitar la integració social de les persones immigrades, tot adequant l'oferta formativa a les necessitats dels alumnes pel que fa al seu nivell de formació i a la seva disponibilitat horària (en termes de conciliació laboral i familiar). Aquests plans es despleguen a través de la xarxa de centres del Consorci per a la Normalització Lingüística i inclouen cursos inicials i bàsics de català, activitats per al coneixement de l'entorn i el programa "Voluntaris per la Llengua". En l'actualitat, hi ha 22 Plans d'acolliment lingüístic en funcionament a tot Catalunya.

• País Valencià

Fins a finals dels anys 90 aquests cursos eren impartits al País Valencià per ONG's i entitats religioses amb força presència de voluntaris. Actualment aquests cursos s'han professionalitzat en gran mesura i han estat assumits per entitats públiques. Qüestions horàries i d'ubicació dificulten sovint la presència dels immigrants més necessitats d'aquests serveis. En alguns llocs es donen situacions d'exclusió extremes, tant en l'àmbit social com laboral, per motiu del desconeixement de l'idioma. Darrerament es comencen a impartir cursos de llengua i cultura valenciana per a immigrants; hi ha una tasca notable de les universitats de València i Alacant en aquest sentit, malgrat que l'assistència a aquests cursos és encara força testimonial.

• Illes Balears

Hi ha diferents cursos de cultura i llengua catalana a les Illes, si bé el nombre de participants es percentualment baix, ja que en general solen tenir problemes d'horaris i temps lliure per una part i un major interès per conèixer el castellà que el català.

Amb tot, és un fet clar que les persones immigrants estrangeres, de manera majoritària, demostren interès per conèixer la cultura de les illes. En aquest sentit es manifesten el 91,6% dels estrangers provinents del Sud i el 96,2% dels estrangers originaris del Nord.

D'altra banda, la gran majoria de persones immigrants estrangeres, tres de cada quatre del Nord i una de cada dues del Sud, coneixen festes i tradicions pròpies de l'illa on resideixen.

2.7. Teixit associatiu

• Catalunya

L'associacionisme d'origen immigrant continua desenvolupant-se enmig d'un context de recursos limitats que sovint fa difícil l'articulació dels idearis en accions pràctiques. Aquesta situació, compartida amb les entitats autòctones, s'agreuja encara més en la mesura en què les associacions d'immigrants han de dedicar una part dels seus recursos a atendre les necessitats d'informació, assessorament i acollida de la població nouvinguda les quals també pertoquen a les autoritats polítiques. Ja que el teixit associatiu d'origen immigrant constitueix un dels espais privilegiats per a la integració de la població nouvinguda i, alhora, una part substancial del capital socio-cultural de Catalunya, cal una millora dels mecanismes de participació i interrelació entre les entitats i l'administració.

• País Valencià

Hi ha força associacions d'immigrants, especialment extra-comunitaris, i en elles hi ha tres elements essencials d'articulació: la nacionalitat, la religiositat i la representativitat. Viure en estats laics i secularitzats no impedeix que algunes comunitats, com la musulmana, accentuïn la seva identitat religiosa. La vida d'extrema pobresa acosta alguns llatinoamericans a les esglésies evangèliques mentre que als originaris de molts països de l'est d'Europa els acosta a la religió ortodoxa. El caràcter ètnic d'algunes associacions les fa excessivament dèbils. Moltes són força recents i el fet de tenir unes finalitats molt heterogènies, juntament amb el seu model organitzatiu poc professionalitzat i la manca de recursos, les fa poc operatives. Es tracta

d'organitzacions precàries i amb un caire de gran provisionalitat que malviuen, normalment, a base d'una dependència institucional discontinua en funció dels àmbits político-administratius en que el qual es mouen.

• Illes Balears

Hi ha a l'actualitat moltes associacions d'immigrants que realitzen especialment activitats d'acolliment i formació, si bé moltes vegades són molt disperses i amb objectius no massa clars. A elles cal afegir les que es dediquen a assessorament jurídic i formació (per exemple CITE de CC.OO) i les de beneficència (com per exemple CARITAS). Pel que fa a la vida social, els immigrants estrangers acostumen a trobar-se amb freqüència amb altres persones immigrades. El carrer, la plaça, els cafès i les botigues són els llocs de trobada més habituals. Cal notar que els immigrants estrangers no han trencat els lligams amb el país d'origen i que es relacionen amb amics i familiars sobretot per telèfon, internet i correu.

2.8. Dret de vot

Els immigrants estrangers a Espanya no tenen dret a vot. Només els ciutadans comunitaris tenen dret a votar en els comicis municipals en termes de reciprocitat amb els ciutadans espanyols.

• Catalunya

La població estrangera gaudeix del dret de sufragi actiu i passiu en el cas de les eleccions municipals només quan existeix clàusula de reciprocitat amb el país de nacionalitat de l'estranger (ciutadans Unió Europea).

• País Valencià

En alguns casos s'ha exercit un cert control polític de l'associacionisme immigrant en la mesura que era susceptible de proporcionar rendibilitat electoral. s'han donat situacions fraudulentament en governs locals amb immigrants originaris de països de l'Est,

actualment membres de la UE-27, es tractava d'empadronaments massius d'estrangers que no residien en aquests municipis, en habitatges propietat d'alcaldes i regidors, a efectes electorals.

- **Illes Balears**

No existeix el dret de vot pels immigrants de nacionalitat estrangera. La CAIB es regeix per la mateixa legislació de l'Estat Espanyol.

- **Es pot afirmar en aquest sentit que l'immigració té efectes positius sobre la renda per càpita, tant a través del percentatge de població potencialment activa com per les elevades taxes d'ocupació que enregistren els immigrants en comparació amb els autòctons.**

- En relació a la **despesa pública**, Dolado compara els ingressos i les despeses que la població immigrant va generar l'any 2005 als

3. Dimensió econòmica i social

3.1. Impacte econòmic de la immigració

3.1.1. Dimensió econòmica i social

- El creixement demogràfic en el conjunt de l'Estat entre els anys 1992 i 2005 ha estat possible fonamentalment gràcies a l'arribada d'immigrants, els quals han compensat el declivi de població autòctona potencialment activa que s'ha produït a 1 de la població immigrada en els nous llocs de treball hagi estat cada vegada més important fa pensar en l'esgotament dels excedents de població activa autòctona.
- **Cal concloure, doncs, que la immigració ha contribuït a reduir el grau de desajustament entre l'oferta i la demanda laboral.**
- Quant al **creixement econòmic**, val a dir que el PIB espanyol ha crescut en els últims 10 anys un 5,5% de mitjana anual, molt per sobre de la mitjana europea (2,3%) i que aquest creixement ha estat possible gràcies a dues coses: D'una banda, al creixement de la renda per càpita i, de l'altra, al creixement de la població.

ELS TIPUS DE REBUIG QUE EXPRESSA LA CIUTADANIA DAVANT EL FENOMEN MIGRATORI PODEN VARIAR AL LLARG DEL TEMPS EN FUNCIÓ DE LES PREOCUPACIONS DE LES AUTORITATS PÚBLIQUES I DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ, O BÉ D'ESDEVENIMENTS SOCIALS LLIGATS A CIRCUMSTÀNCIES VARIANTS

comptes públics i obté un superàvit de 4.784 milions d'euros, el que significa que la immigració ha generat la meitat del superàvit d'aquell any.

- Finalment, hi ha el debat referent a la qualitat del creixement econòmic en termes de producció i productivitat. Tot i que l'increment d'immigrants ha afectat positivament la **producció**, l'informe de l'Oficina Econòmica del President reconeix que la immigració està afectant d'una manera lleugerament negativa la productivitat espanyola, probablement a causa de característiques del model productiu espanyol i català que són prèvies a l'emigració, com arta la tendència a la utilització intensiva de capital humà en detriment de la incorporació de noves tecnologies.

3.2. Autoocupació

- **Conjunt de l'estat**

Al conjunt de l'Estat, les fonts estadístiques disponibles assenyalen una evolució poc re-

© Feteclair/Fabio Banti

gular, amb alts i baixos, del grau d'auto-ocupació entre la població immigrada però en qualsevol cas amb una tendència general cap a la baixa pel que fa a la presència en termes relatius dels permisos de treball per compte propi i de treballadors afiliats en règim d'autònoms. Aquesta evolució s'explicaria sobretot per la intensitat dels fluxos immigratoris al llarg de la darrera dècada i la incorporació dels treballadors d'origen immigrat al mercat de treball principalment com a assalariats. Existeixen barreres jurídiques que dificulten l'auto-ocupació dels emprenedors d'origen immigrat fins que no han assolit la situació legal necessària o l'acumulació de capital suficient.

• Catalunya

En termes absoluts, les dades mostren l'augment de treballadors d'origen immigrat que posen en marxa iniciatives empresarials a Catalunya. Els requisits legals i administratius, fiscals, laborals i davant l'Administració local, i els capitals mínims exigits als estrangers comunitaris per poder dur a terme una activitat empresarial per compte propi a Catalunya són els mateixos que els demanats als espanyols; en canvi, els estrangers extracomunitaris han de sol·licitar una autorització específica de residència i treball.

• País Valencià

Segons dades de la Seguretat Social el País Valencià comptaria entre els classificats com a autònoms amb un 12,70% del total d'altres de treballadors immigrants extracomunitaris. Aquesta dada contrasta amb el baix nombre de permisos de treball per compte propi. Hi ha una gran bossa d'ocupació en activitats comercials i empresarials com negocis i establiments comercials.

• Illes Balears

L'auto-ocupació forma part del molts dels programes d'inserció socio-laboral de les Illes Balears. Però pensem que les iniciatives són poques i queden reduïdes a programes de microcrèdits, ja que hi ha una desconfiança per part de les entitats financeres i/o bancàries a la concessió de crèdits als immigrants.

3.3. Economia submergida

Cal tenir present que l'economia submergida en el conjunt de l'Estat s'estima que representa entre el 16% i el 22% del PIB (CES: 1999) i que la relació entre economia submergida i immigració es produeix en la mesura en què la mà d'obra irregular s'associa a la reducció de costos pels empresaris. El Creixement econòmic basat en

una economia de serveis, amb rigideses en el mercat, que permeten a l'economia submergida prolongar-se són factors d'atracció per als fluxos migratoris.

• Catalunya

A Catalunya, la inserció laboral dels treballadors immigrants es produeix amb més intensitat en aquells sectors caracteritzats per l'escassa qualificació, la flexibilitat i la desregulació, com ara la construcció, el servei domèstic i l'hostaleria. El contrast entre el nombre d'estrangers afiliats en alta a la Seguretat Social i el de treballadors ocupats segons l'EPA (independentment de la seva situació legal com a immigrants i com a treballadors) s'ha de prendre, però, amb cautela atès que l'EPA tendeix a infravalorar el nombre de treballadors immigrants. D'acord amb aquesta metodologia, el nombre de treballadors immigrants en l'economia submergida a Catalunya a finals del 2006 era de 164.283. Cal no confondre aquesta xifra amb la dels treballadors immigrants sense papers o irregulars, atès que poden haver-hi molts treballadors amb la seva situació d'estrangeria resolta però no sense estar donats d'alta a la Seguretat Social pels seus empleadors, com succeeix habitualment en el servei domèstic.

• País Valencià

L'economia submergida ve acompanyada, normalment, per un augment sense precedents de la flexibilització i la precarització dels llocs de treball. Al País Valencià s'estima que l'economia submergida representa més de 10 punts per sobre de la mitjana de la de tot l'Estat, segons dades del banc d'Espanya i del banc Central Europeu. Si al conjunt de l'Estat parlem d'un 25,00% d'economia submergida, al País Valencià es pot parlar tranquil·lament d'un 35%.

• Illes Balears

Per combatre-la, caldria donar informació als immigrants, per solucionar la seva situació legal. Resoldre el problema de comunicació i idioma. Donar formació professional

adequada i adaptada a les necessitats de la regió. Impulsar iniciatives d'inserció socio-laboral i resolució de la problemàtica de la vivenda. Superada la fase d'acolliment i seguiment passar als serveis generals de la població. Les polítiques públiques actuals són poc significatives globalment per la manca de recursos humans i econòmics per resoldre satisfactòriament la situació actual de les Illes Balears.

3.4. Pobresa, atur, marginalitat

3.4.1. Pobresa

En *La pobreza en España 2005*, FOESSA estimava que a Espanya hi ha aproximadament 2.192.000 llars en les quals hi viuen 8.509.000 persones sota el llindar del 50% de la renda mitjana disponible neta, però en relació a la població immigrada, l'informe es limitava a emfasitzar la seva situació de desavantatge general respecte el conjunt de la població espanyola com a conseqüència del seu estatus minoritari. D'altra banda el *V Informe sociològic sobre la situació social en España. Sociedad para todos en el año 2000* (FOESSA 2000) apareixia una referència explícita sobre el percentatge de població immigrada en situació de pobresa però agregada a nivell de tot l'Estat: segons una enquesta del Colectivo IOE es pot estimar que el 50% dels emigrants originaris de països en vies de desenvolupament a Espanya són "pobres", és a dir, disposen d'uns ingressos inferiors a la meitat de la mitjana dels ingressos del conjunt de la població.

• Catalunya

Hi ha poques dades sobre immigració i pobresa a Catalunya, i la informació de què disposem acostuma a fonamentar-se, en els millors dels casos, en aproximacions de tipus indirecte. Per exemple, l'estudi titulat *Vidas rotas. Pobreza y salud precarias: una visión desde Cáritas* (2006) calcula que a Catalunya hi ha 200.000 persones que viuen amb menys

de 531€ al mes, al marge dels immigrants irregulars atès que romanen invisibles a efectes estadístics malgrat ser un dels col·lectius socialment més vulnerables. En conjunt, les persones pobres d'origen immigrant representen el 9,6% de la pobresa total a Catalunya, d'acord amb els resultats obtinguts en l'informe 2003 sobre *La pobresa a Catalunya* de l'Observatori de la Pobresa i l'exclusió social de la Caixa de Catalunya. En base a la informació del Pannell de Desigualtats Socials de la Fundació Jaume Bofill, "quatre de cada deu persones immigrants no europees es troben en situació de pobresa".

• País Valencià

No disposem de dades pel que fa al cas valencià.

• Illes Balears

Si ens referim a ingressos inferiors al 50% del jornal mig de les Illes Balears, es pot assegurar que un 20% dels estrangers es troben en una situació de pobresa relativa. L'atur es superior al 10% en els estrangers de motivació laboral no qualificats.

3.4.2. Atur

La taula mostra l'evolució de les taxes d'atur segons la nacionalitat dels treballadors. Hi ha una gran diferència entre les taxes d'atur dels espanyols i les enregistrades en el cas dels treballadors estrangers originaris dels països aliens a la Unió Europea. (taula 8)

taula 8

TAXES D'ATUR PER NACIONALITAT. CATALUNYA. 2005-007.												
Nacionalitat	2005TI	2005TII	2005TIII	2005TIV	2006TI	2006TII	2006TIII	2006TIV	2007TI	2007TII	2007TIII	2007TIV
Total	7,93	7,12	6,14	6,64	7,01	6,47	6,25	6,68	6,71	6,09	6,76	6,63
Espanyola	6,74	6,33	5,11	5,55	5,53	5,16	5,67	5,70	5,77	4,90	5,46	5,50
Total estrangers	15,85	12,23	12,34	12,98	14,91	13,24	9,17	11,33	11,14	11,56	12,51	11,55
Estrangers UE	5,34	8,21	7,76	1,63	3,11	16,19	8,52	8,16	6,08	8,56	8,37	9,43
Estrangers no UE	18,00	13,14	13,91	14,09	16,16	12,93	9,24	11,71	12,43	12,24	13,39	12,10

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'EPA (INE).

3.4.3. Marginalitat

• Catalunya

No és fàcil identificar dades estadístiques sobre població immigrada i delinqüència per diferents raons. La principal, és la confusió que sovint es produeix entre la delinqüència com a fenomen lligat a individus concrets d'origen immigrant i aquella altra lligada a la globalització del crim organitzat. La segona és que els registres dels diferents organismes (Direcció General de Policia, Fiscalia, Consell General del Poder Judicial) no són comparables o homologables malgrat fer referència a la mateixa realitat teòrica. Tot i així, l'estudi d'Àngel Miret i Dori Rodríguez fa una anàlisi crítica de les dades en relacionar la sobre-representació dels immigrants en les estadístiques delictives amb factors d'ordre sociodemogràfic. És cert que dels 8.970 interns a les presons catalanes al mes de desembre de 2006 5.770 eren autòctons i 3.141 de nacionalitat estrangera, però són les característiques de sexe i edat de la població les que expliquen les presències en els centres penitenciaris, i no tant l'origen immigrant o la nacionalitat.

• País Valencià

No hi ha dades al respecte.

• Illes Balears

Pel que fa a la delinqüència, les dades estadístiques sobre delictes i persones detingudes fan referència a les infraccions comeses per persones estrangeres en general. Les

dades es troben condicionades tant per les metodologies emprades i conjunturalment, per altres factors i circumstàncies que poden modificar-les molt sensiblement. Cal subratllar l'augment, constant i accelerat, del nombre de persones estrangeres internades als centres penitenciaris de les illes. Creix a la societat de les illes la percepció de la immigració com a causa de la inseguretat i la delinqüència, probablement a causa de dos fets objectius que coincideixen en el temps: l'augment de la inseguretat i l'augment del nombre d'immigrants arribats a les Balears. Màfies i grups de delinqüents organitzats han aprofitat la vinguda d'immigrants estrangers a les illes per entrar-hi a operar de manera delictiva.

Val a dir que tot i que les lleis vigents consideren els sense papers en situació il·legal per no tenir la documentació exigida, cometen com a màxim una infracció administrativa.

3.5. Accés a les institucions financeres

Les persones d'origen immigrant constitueixen cada vegada més una "diana comercial" per a les entitats financeres en la mesura en què es va incrementant la seva importància demogràfica i capacitat adquisitiva i, per tant, les seves possibilitats econòmiques. Segons Miguel Àngel López, consultor d'Arthur D. Little, la bancarització entre aquest col·lectiu és inferior al 54%. Segons dades facilitades per La Caixa en el I Congrés Nacional del Microcrèdit, entre els anys 2001 i 2004 el volum de microcrèdits socials que s'han concedit a l'Estat espanyol es multiplicà per 40, superant l'any 2004 els 41 milions d'euros. El 20% d'aquests microcrèdits van ser concedits a persones d'origen immigrant.

L'exclusió financera pot respondre tant a factors d'ordre estructural com a la pròpia voluntat dels individus independentment de la seva situació social. El primer cas faria bàsicament referència a les dificultats a què s'enfronten algunes persones d'origen immigrant a l'hora d'aconseguir un crèdit perquè no tenen patrimoni al

seu nom o perquè no disposen dels avals necessaris. El segon cas remetria sobretot a la decisió de moltes persones d'enviar les remeses als seus països d'origen a través d'empreses especialitzades o de mitjans informals en comptes de fer-ho a través de les entitats financeres. Segons l'informe de Carbó i Liñares (2005), el 21% de la població espanyola es troba en aquesta situació d'exclusió financera de forma voluntària, al d'haver anul·lat tota relació contractual amb les entitats financeres.

• Catalunya

No existeixen dades oficials sobre el grau d'exclusió financera de la població d'origen immigrant a Catalunya.

• País Valencià

La immigració s'ha convertit en sector prioritari per a les entitats financeres. La bancarització dels immigrants esdevé un sector econòmic emergent arran de la concessió d'hipoteques, domicialització de nòmines, transferència de remeses dineràries, concessió de crèdits al consum, targetes de crèdit i de debit, contractació d'assegurances, etc.

• Illes Balears

L'accés dels immigrants a les institucions financeres a les Illes Balears depèn dels avals i les circumstàncies del demandant. Hi ha més confiança en els americans que en els africans. Depèn també del seu poder adquisitiu.

3.6. Accés a l'habitatge

L'habitatge és un dels primers problemes per a la gent del país i encara més per als immigrants. La població immigrant, amb una capacitat adquisitiva menor que la població autòctona, és especialment vulnerable en el mercat immobiliari i susceptible de ser víctima de discriminacions. No es pot afirmar que el seu accés a l'habitatge sigui normalitzat atès que hi ha evidències empíriques de l'existència de fortes concentracions de població d'origen immigrant en barris i peri-

© PhotoAlto

fèries urbanes amb uns parcs d'habitatges més degradats i, per tant, amb unes pitjors condicions d'habitabilitat.

• Catalunya

El fenomen de la sobre-ocupació d'habitatges per part d'immigrants ha saltat a l'esfera pública com una de les evidències més contundents de la vulnerabilitat que pateixen determinats col·lectius socials en el mercat immobiliari. No es tracta d'un fenomen numèricament important, però és generador de problemes de convivència ciutadana. Alguns municipis han estat pioners en l'articulació de protocols d'actuació.

La nova Llei de l'habitatge aprovada al desembre del 2007 preveu intervenir davant d'aquest fenomen, també anomenat "barraquisme vertical", promovent la creació, adjudicació i ús dels habitatges per tal d'evitar la segregació social, i vetllar pel compliment de l'ús social de la propietat privada, així com

evitar la degradació dels habitatges, i controlar l'estat dels immobles, en termes d'accessibilitat, flexibilitat i estàndards de qualitat i seguretat.

• País Valencià

També al País Valencià molts immigrants han hagut de recórrer a aquells habitatges més barats i més deteriorats, ubicats en cases antics i altres barris força degradats. Prolifereixen les estafes per part d'agències immobiliàries que s'apropien de fiances d'immigrants irregulars que no poden reclamar-les judicialment. També existeixen al País Valencià els anomenats "pisos patera" o els anomenats "llits calents". Per als immigrants amb treballs de temporada les condicions solen ser encara pitjor. En tot el país no existeix cap xarxa d'allotjaments per a treballadors temporers, motiu pel qual i en els moments d'auge de feina, principalment al camp, sovintegen situacions de gran precarietat amb gent dormint al ras, en quadres, estables o a sota dels ponts.

• Illes Balears

En el cas de Balears es constata que hi ha cert grau de desconfiança en els llogaters i per aquest i d'altres motius es donen moltes situacions de sobre-ocupació.

3.7. L'escola

L'escola és un dels primers sectors a través del qual s'efectua la integració dels infants, doncs s'hi afavoreix l'aprenentatge de la llengua local i per tant la incorporació més ràpida a la societat d'acollida. Qualsevol sistema integral d'acollida hauria de fonamentar les seves accions en una comprensió de les pautes d'acomodació de l'alumnat d'origen estranger en el context de les transformacions i de la diversitat que acompanyen els seus processos migratoris.

• Catalunya

A Catalunya, el Pla LIC ha quedat plenament integrat en el Pla de Ciutadania i Immigració

de Catalunya 2005-2008 del Departament de Benestar i Família (PCIC, en endavant) i, per tant, en les primeres posicions les prioritats polítiques del nostre país. Els obstacles que es plantegen en aquest camp i que pretenen paliar-se són: la concentració escolar dels alumnes d'origen estranger nouvinguts, les dificultats de promoció escolar que, en termes generals, experimenta l'alumnat d'origen estranger (possibilitats d'incorporació social) i la manca d'espais educatius compartits entre els alumnes d'origen estranger i els autòctons i les seves respectives famílies.

En un estudi sobre les estratègies d'acomodació escolar de l'alumnat autòcton i im-

de minoria sociocultural, que implica la vivència de l'etnocentrisme, els prejudicis i les pressions assimilacionistes de l'entorn.

• País Valencià

Normalment, els nens immigrants assisteixen a les escoles públiques mentre que l'escola concertada i privada acull majoritàriament la gent del país. La situació és força explosiva i hi ha molta escola pública amb aules sobrecarregades i sense cap suport per atendre degudament als nens que hi van. Hi ha una presència creixent de bandes juvenils als centres educatius valencians. Entre els immigrants existeix un grau elevat d'abandonament escolar.

Si bé el percentatge d'estrangers matriculats en ensenyaments universitaris de tercer cicle és superior al País Valencià que al conjunt de l'Estat, no sembla que això sigui cap mena de factor determinant de l'ascensió social de la població immigrant. En tot cas, el possible ascens social dels immigrants ve donat per la seva capacitat emprenedora i pel seu treball molt més que per l'escola.

• Illes Balears

L'alumnat estranger prefereix de forma majoritària l'escola pública, ja que s'hi matricula més del 80%. Pel que fa a la integració al sistema educatiu, més del 45% dels alumnes provinents del Sud han patit dificultats al començament de la seva escolarització.

La dificultat principal és la que deriva de la llengua vehicular de l'ensenyament, el català. S'hi afegixen, sovint, la incorporació tardana a l'escola amb el curs ja iniciat, el nivell diferent dels estudis (el 22,5% dels infants immigrants que arribaren a les illes l'any 2002 mai no havien estat escolaritzats abans) i el rebuig dels companys. Amb tot, les dificultats assenyalades s'esvaeixen quasi del tot després d'un curs d'escolarització i el 92% dels immigrants manifesten que els seus fills estan satisfets i integrats a l'escola. Aquesta realitat dibuixa un panorama educatiu plural i diversificat. Sense tenir en compte les dues llengües oficials, a les Illes Balears hi

GRAN PART DE L'ALUMNAT D'ORIGEN ESTRANGER A CATALUNYA TÉ NECESSITATS ESPECÍFIQUES (MÉS ENLLÀ DE LES ASSOCIADES A L'APRENTATGE D'UNA NOVA LLENGUA) COM A CONSEQÜÈNCIA DE LA SEVA CONDICIÓ DE MINORIA SOCIOCULTURAL QUE IMPLICA LA VIVÈNCIA DE L'ETNOCENTRISME, ELS PREJUDICIS I LES PRESSIONS ASSIMILACIONISTES DE L'ENTORN

migrat i les seves famílies, Bonal et al. (2003) posaren de manifest l'existència d'una gran diversitat de models d'adaptació depenent de variables com la classe social, el sexe i l'origen autòcton-immigrat de les persones, tot i que cap d'aquests factors no és determinant en el tipus de relació que els alumnes i les famílies estableixen amb la cultura i les expectatives del món escolar. Les experiències i les trajectòries escolars de l'alumnat d'origen estranger estan força condicionades pel repertori d'imatges culturals i d'expectatives diferenciades que la seva presència genera en els centres d'ensenyament. Gran part de l'alumnat d'origen estranger a Catalunya té necessitats específiques (més enllà de les associades a l'aprenentatge d'una nova llengua) com a conseqüència de la seva condició

ha un total de 82 llengües maternes diverses parlades pels immigrants, que provenen de 160 nacionalitats, encara que les sis més importants representen el 68,7% de tot l'alumnat estranger.

4. Xenofòbia

4.1. Partits o moviments declaradament xenòfobs

- **Catalunya**

“Plataforma per Catalunya”, partit polític liderat per Josep Anglada (qui en el passat estava relacionat amb Blas Plíñar), va aconseguir representació en diversos Ajuntaments catalans després de les eleccions municipals de l'any 2003. Tot i que no va aconseguir mai superar el 10% dels vots, els resultats d'aquest partit constitueixen l'únic exemple d'èxit electoral destacable en el conjunt de l'Estat. Una part important dels partits polítics desenvolupen discursos rigoristes a propòsit de la immigració en una mena de relació dialèctica amb els mitjans de comunicació i les seves audiències.

- **País Valencià**

En l'àmbit del país valencià existeixen diversos moviments polítics i partits que es mostren contraris a la immigració i als immigrants. España 2000, Alianza Nacional i Democracia Nacional són partits polítics que concorren a les eleccions i que algun cop han obtingut representants municipals en algun Ajuntament.

El Partit Popular, majoritari al País Valencià, manté un discurs no gaire clar en matèria d'immigració, portant a terme una política difusa i amb dirigents que han fet manifestacions de contingut clarament xenòfob i racista en les més diverses situacions. A nivell local hi ha alguns alcaldes que posen pegues a la immigració, impedit-ne l'empadrona-

ment o dificultant-ne la integració per exemple.

- **Illes Balears**

Fins ara no ha aparegut cap partit, si que sembla que hi ha algun petit moviment de tipus de bandes juvenils, si bé no tenen una actuació significativa.

4.2. Factors de rebuig

- **Catalunya**

Els tipus de rebuig que expressa la ciutadania davant el fenomen migratori poden variar al llarg del temps en funció de les preocupacions de les autoritats públiques i dels mitjans de comunicació, o bé d'esdeveniments socials lligats a circumstàncies variants.

Segons les dades del “Observatorio Español del Racismo y la Xenofobia”, com a factors principals de rebuig trobem l'adscripció a un origen geogràfic determinat o ètnic i l'adscripció religiosa. També s'observen factors de rebuig de gènere: es considera que les dones immigrades són més treballadores que els seus homòlegs masculins i que pateixen en major mesura que les dones autòctones situacions de violència domèstica.

En relació a la sociabilitat amb els immigrants, els col·lectius que inspiren més confiança són els originaris d'Amèrica Llatina mentre que a l'extrem oposat s'ubiquen les persones originàries dels “països àrabs” seguits dels de l'est d'Europa. La diversitat es percep positivament a la societat en general i a l'escola, però emergeix el rebuig davant la possibilitat d'establir relacions més enllà dels models assimilacionistes o integracionistes, i davant la por de la influència que la immigració pot tenir sobre la qualitat de l'educació.

L'opinió dominant és que la immigració contribueix a la inseguretat ciutadana.

- **País Valencià**

El moviment xenòfob ve molt determinat per la situació econòmica dels immigrants que a la vegada és la que configura la seva estructu-

ració social. Aquells immigrants que habiten en zones més pobres i barris més desestructurats són els que reben pitjor consideració i són mirats amb més recel per bé que pugui tenir famílies molt normals, feines estables i tots els papers en regla.

Arran dels atemptats de l'11S i de l'11 M la població musulmana rep un fort rebuig que es concreta en l'àmbit laboral.

Pel que fa a l'idioma tot i que és un element d'integració social i econòmic de primer ordre no es pot dir que hi hagi situacions de rebuig o d'exclusió basades en l'idioma.

• Illes Balears

Els diferents modes d'entendre els espais públics (motius d'ordre públic) i la confrontació entre costums diferents (especialment amb els emigrants creients i/o de procedència musulmana) són els principals factors de rebuig.

Els que expressen actituds que podem considerar més xenòfobes són aquells segments de la població que identifiquen els col·lectius d'immigrants o part d'ells com a causants de totes les noves situacions problemàtiques cap a les que han derivat les Illes Balears (increment de la delinqüència, augment de la misèria, problemes econòmics, problemes de confrontació cultural, augment d'estrangers a les escoles, incidència

ELS FACTORS PRINCIPALS DE REBUIG TROBEM L'ADSCRIPCIÓ A UN ORIGEN GEOGRÀFIC DETERMINAT O ÈTNIC I L'ADSCRIPCIÓ RELIGIOSA

en la demanda de serveis sanitaris...). Gran part d'aquests residents fan incidència sobre l'excessiu nombre de nous immigrants estrangers i vinculen l'increment de la seva presència amb hipotètiques situacions de competència laboral (ocupacions més barates de mà d'obra que impliquen situacions de substitució de mà d'obra dels residents per la de procedència estrangera), increment de la

venda de droga i/o situacions d'inseguretat ciutadana. Són portaveus d'una transmissió de sensació d'invasió representada per diferents competències: en l'ús d'espais públics, el mercat laboral, els serveis socials i/o de la progressió social.

4.3. Mass media

Els mitjans de comunicació són proveïdors de discursos i legitimators d'imatges socialment dominants a propòsit de la immigració, i sovint la càrrega d'aquests textos i accions té un fort component xenòfob (Zapata-Barrero i van Dijk 2007, Giró i Jarque 2007) encara que excepcionalment racista atesa la desacreditació de les ideologies colonialistes i el racisme institucional en la transició democràtica espanyola.

• Catalunya

L'estratègia discursiva general dels mitjans de comunicació consisteix en emfasitzar els aspectes positius del Nosaltres i els negatius de l'Alteritat (Zapata-Barrero 2007 i SOS Racismo 2007). Aquesta manca d'objectivitat dona com a resultat una representació distorsionada de la immigració com a problema en si mateix i dels immigrants com a responsables de la seva pròpia situació. En molt poques ocasions els mitjans de comunicacions deixen de referir-se als fenòmens migratoris en termes d'onades o fluxos descontrolats per passar a fer-ho en termes de manifestació d'un món desigual amb interdependències econòmiques cada vegada més globalitzades. De la mateixa manera, insisteixen en culpabilitzar els propis immigrants de la seva condició minoritària o irregular, fomentant contínuament sentiments de sospita per les seves accions, en comptes de reflexionar sobre com el marc normatiu que regula i determina la seva situació respon en bona mesura als interessos econòmics i polítics del país que els "acull". Els mitjans de comunicació tendeixen a (re)produir els discursos dominants amb els que construeixen determinats estereotips sobre els immigrants i la realitat

migratòria, i empren diversos recursos: instrumentalització de l'immigració, victimització del país d'acollida, exageració, etnificació o culturalització, criminalització, paternalisme, etnocentrisme, a més de remetre més als interessos del país receptor que no pas als de la població immigrada. D'altra banda, en el seu discurs presenten la immigració com un fenomen associat a situacions problemàtiques.

• País Valencià

Els mass media, en general, han evolucionat de forma positiva en els darrers anys al País Valencià, tot i que segueixen tenint un caire certament tendencios. Això no obstant puntualment segueixen apareixent notícies alarmistes o directament tendencioses sobre la immigració, l'Islam, les mesquites, etc. Tot i que el balanç global és francament positiu i que existeix una major consciència del tema entre els professionals de la informació i la comunicació.

• Illes Balears

Els mitjans de comunicació a les Illes Balears es mouen segons els interessos i les notícies. Generalment son tolerants.

4.4. Episodis de conflicte

L'Informe Anual 2007 sobre el racisme a l'Estat espanyol de SOS Racisme és la única font que ofereix un recull sistematitzat dels fenòmens racistes que tenen lloc a Espanya, tal com ha enunciat l'Observatori Europeu contra el Racisme. En relació a la qüestió dels drets de les persones d'origen immigrant, crida l'atenció la rellevància de l'anomenada "irregularitat crònica", situació en bona mesura provocada per la manca de coherència entre els processos de regularització extraordinària (els quals s'han convertit en la principal via d'accés a la regularització dels immigrants a Espanya) i el règim de renovacions dels permisos de residència i treball. Les regularitzacions extraordinàries plantegen requisits d'accés més flexibles que les

regles generals al mateix temps que es relaxen els controls administratius, mentre que les regles que determinen la renovació sotmeten als immigrants als procediments rígids previstos a la norma general en els quals el manteniment de l'estabilitat laboral s'erigeix en un factor clau. Tal com assenyalen (Cabellos i Roig 2006: 116). *“De este modo, la primera renovación, y no el acceso al permiso inicial, se constituye en la auténtica barrera fundamental de nuestro sistema; y así se explica la importancia de la irregularidad sobrevenida en nuestro sistema”*. SOS Racisme insisteix en aquesta mateixa incoherència que defineix com *“la base de un sistema discriminatorio de limitación de los derechos de los inmigrantes que culmina en la “invisibilidad política”* (SOS Racismo 2007a: 6).

• Catalunya

Es registren múltiples episodis de violència racista durant l'any 2006 a Catalunya, molts dels quals han transcendit a l'opinió pública i consten als registres de SOS Racisme. D'altra banda, algunes actuacions de l'Estat i les administracions en temes d'immigració poden resultar molt polèmiques pel que fa al seu grau de capteniment dels principis democràtics fonamentals. Més enllà de la seva qualificació com a exemples de “racisme institucional”, el que està clar és que el caràcter reaccionari d'algunes d'aquestes mesures davant de situacions potencialment conflictives és interpretat per molts agents socials com a manifestacions de discriminació social i deteriorament democràtic.

• País Valencià

Certament hi ha hagut i hi ha situacions poc edificants promogudes per part dels grups d'extrema dreta esmentats més amunt. Es tracta de manifestacions, actes, campanyes. Algun fins i tot ha comptat amb un cert suport institucional com quan l'Ajuntament d'Alacant es va sumar a una campanya de criminalització del col·lectiu algerià promoguda per un grup de comerciants d'extrema dreta. Segons l'Informe Raxen 2007, realitzat pel Moviment contra la intolerància es tenen

documentats incidents de tipus xenòfob o racista en diversos municipis.

• Illes Balears

A excepció de conflictes molt puntuals fins ara no hi ha hagut brots o episodis de violència.

5. Altres temes

5.1. Temes de debat

• Catalunya

1. La proposta del PP de fer signar als immigrants un “contracte d'integració”.
2. La proposta del Departament d'Educació de la Generalitat de crear aules pilot.
3. Les dificultats d'accés a l'habitatge.
4. Les concentracions escolars d'alumnat d'origen immigrant, i les dificultats de promoció escolar.
5. La situació dels immigrants menors no acompanyats.
6. L'augment del nombre d'aturats.
7. La regulació del “hiyab” o “vel”, i el fenomen de la irregularitat.
8. Les possibles transformacions de l'actual model de ciutadania.

• País Valencià

1. La suposada responsabilitat dels immigrants en la pèrdua de qualitat dels serveis públics i socials de les institucions.
2. El binomi delinqüència/immigració.
3. La necessitat de mà d'obra immigrant per a determinats sectors econòmics.
4. Els processos de concentració residencial.

• Illes Balears

Existeix un debat entorn a la pretensió de controlar l'afluència migratòria per una part, i perquè aquesta afluència sigui controlada per la comunitat autònoma.

5.2. Evolució històrica

• Catalunya

En un primer moment l'emigració a Catalunya fou protagonitzada fonamentalment per homes joves-adults originaris del Magrib i l'Àfrica Subsahariana. La immigració es diversificà, i als '90 començaren els processos de reagrupació familiar marroquins i nous fluxos migratoris procedents d'Amèrica Central i del Sud. Als primers anys del s.XXI la demanda de mà d'obra flexible, barata e irregular provoca la màxima intensitat i diversificació de fluxos migratoris, i augmenta processos reagrupació familiar.

• País Valencià

La professionalització d'ONGs i associacions creix més lentament del necessari, i la manca de mitjans desincentiva la presència d'immigrants a les polítiques d'immigració. Moltes associacions toquen temes identitàris i culturals però deixen de banda qüestions reivindicatives i de participació sociopolítica.

• Illes Balears

Generalment la població immigrant a les Illes Balears sòl fugir de situacions conflictives, ocupada en la recerca d'una situació laboral que li permeti sobreviure i cobrir els serveis bàsics. A més el mercat laboral formal e informal ha possibilitat feina a la majoria dels nouvinguts. De cara al futur podria ser problemàtica una situació d'estancament econòmic ja que podria ocasionar problemes de competència.

5.3. Zones de procedència i cohesió cultural

• Catalunya

Reflexionar sobre la cohesió cultural entre els diferents col·lectius requereix definir en primer lloc què s'entén per cohesió cultural. Així com fer referència a diversos aspectes: els processos de socialització familiar a dins dels diferents col·lectius, la influència que

exerceix la distància cultural entre el país d'origen i el de destí en l'emergència de possibles conflictes intergeneracionals, les possibilitats de reproduir els aspectes simbòlics i materials de la cultura d'origen en el lloc d'assentament dels diferents col·lectius, el nivell d'estigmatització a què s'enfronten les persones d'origen immigrant a la societat d'acollida i a com això condiciona les seves estratègies de socialització.

• País Valencià

Els immigrants mostren un fort sentiment de pertinença amb la seva comunitat d'origen. La comunitat llatinoamericana disposa de diverses associacions. Algunes tenen cura d'interessos culturals, participació e integració social, i d'altres major preocupació política, social i sindical. Els magrebins disposen de poques associacions i la majoria empeltades de tema religiós. Les associacions de sub-saharians són molt febles, amb grans elements de solidaritat entre ells però amb escassa participació en l'àmbit social del país. Les dels països de l'est d'Europa, són més actives i giren entorn de la religió Cristiana Ortodoxa. Els asiàtics semblen més hermètics i no tenen cap mena de participació i implicació en la vida social i ciutadana.

• Illes Balears

Es donen situacions de cohesió cultural entre grups de la mateixa procedència, però també situacions de conflicte entre persones provinents del mateix indret. Trobem diferenciacions entre les estratègies dels immigrants de procedència africana i llatinoamericana, i actualment entre aquests i els procedents d'Europa de l'Est. La integració econòmica a través de la consolidació de la situació laboral ha permès processos de reagrupació familiar i d' inserció social en la societat illenca. Gran part dels migrants encara estan a la fase de la immigració individual, i per tant encara no es pot parlar d'un model de reagrupament. El nombre de matrimonis en que almenys un dels conjugues és estran-

© Almendra Salazar

© Almendra Salazar

ger representa el 33% del total dels matrimonis celebrats el 2006.

5.4. Elements més rellevants de les polítiques migratòries (models d'integració)

• Catalunya

Catalunya té una llarga cultura política de la immigració. Ja a final de la dècada dels 80s del segle passat sorgiren iniciatives des del Departament d'Ensenyament i el de Sanitat i Seguretat Social. L'any 1992 el Govern crea una Comissió Interdepartamental que elabora el *I Pla Interdepartamental d'immigració (1993-2000)*. L'any 2000 el Govern posa en marxa la Secretaria per a la Immigració i poc després sorgeix el *II Pla Interdepartamental d'immigració (2001-2004)*. Cal destacar també el Decret 188/2001, on queda palesa la voluntat d'incidir en els processos d'inserció social dels immigrants. El *Pla d'immigració i ciutadania 2005-2008* "proposa un nou concepte de ciutadania en que el vincle requerit per l'accés i el reconeixement de la ciutadania és la residència, deslligada, així, de la nacionalitat en el sentit convencional".

• País Valencià

No es pot parlar d'un model d'integració o d'intervenció sobre les migracions en el cas del País Valencià. Durant molt de temps els immigrants no han comptat amb recursos

en aquest aspecte. El País Valencià és una de les comunitats autònomes espanyoles caracteritzada per la manca de polítiques d'integració. Les diferents polítiques públiques són molt desiguals en funció del municipi de què es tracti doncs depenen de l'actuació dels diferents ajuntaments. Tot i que el govern de l'Estat destina diners necessaris, sembla que la Comunitat Autònoma i alguns ajuntaments no fan ús d'aquests recursos. El favoritisme polític no deixa d'estar present davant les subvencions al sector.

EL MODEL D'INTEGRACIÓ CATALÀ SUPOSA EL RECONeixEMENT DEL VALOR DEL PLURALISME, EL PRINCIPI DE LA IGUALTAT I EL CIVISME COM A NORMA DE COMPORtAMENT, LA QUAL COSA L'ALLUNYA TANT DE LA RIGIDESA DELS MODELS ASSIMILACIONISTES COM DEL RELATIVISME AL QUE PODEN ARRIBAR CERTES FORMES DE MULTICULTURALISME

• Illes Balears

Cal destacar l'existència d'una progressiva conscienciació del fenomen migratori en la societat illenca que ja ha sofert diferents xocs relatius a processos migratoris. Per tant hi ha moltes tipologies d'immigrants a les Illes que impliquen iniciatives diverses se-

gons els grups que les formen. Això es degut a les diverses onades o processos migratoris: primer amb una immigració des d'altres regions espanyoles amb motivació residencial no laboral, i en els darrers anys amb la intensificació del procés migratori d'estrangers: una immigració estrangera de caràcter econòmic (immigració empresarial) i laboral (immigració del sud).

5.5. Altres aspectes

• Catalunya

L'impacte demogràfic i social del fenomen migratori, particularment en el segle XXI, és de gran abast, atès que l'estructura social de Catalunya adquireix nivells de complexitat mai assolits anteriorment que requereixen el desenvolupament de polítiques de gestió de la diversitat no només adreçades a la població nouvinguda, sinó al conjunt d'una ciutadania irreversiblement multicultural. Val a dir que en principi, el marc de referència per a orientar les intervencions públiques es basa, tot seguint la declaració de principis del Pla d'immigració i ciutadania 2005-2008, en el reconeixement del valor del pluralisme, el principi de la igualtat i el civisme com a norma de comportament, i com a marc teòric allunya les actuacions de les institucions catalanes tant de les rigideses dels models assimilacionistes com del relativisme al que poden arribar certes formes de multiculturalisme.

• País Valencià

Hi ha temes puntuals que requereixen una certa atenció en el cas de la comunitat valenciana. Un és la creixent tensió produïda pel procés d'endeutament dels immigrants amb diverses institucions financeres. La crisi de la construcció fa difícil resoldre aquesta situació.

La sinistralitat laboral és un altre tema que preocupa al col·lectiu immigrant del País Valencià. També ho és l'aparició de bosses de pobresa i de precarietat extrema entre col·

lectius d'immigrants o l'ensenyament públic ple d'alumnes de les més diverses procedències sense gairebé recursos. Finalment, el rebuig a la comunitat xinesa per causa de les importacions de productes manufacturats de baix preu i que competeixen directament amb l'economia valenciana (joguines, tèxtil, calçat,...) és un altre element a tenir en compte.

• Illes Balears

Quan identitats diverses coincideixen en una mateixa societat, es produeix de manera inevitable un fenomen de confrontació cultural, sovint conflictiva i dolorosa.

El futur col·lectiu de les Balears es troba condicionat per les decisions que s'adoptin ara pel que fa a la integració de la immigració en la societat illenca: si ignorant els col·lectius diversos que coincideixen a les illes, o d'una manera oberta i participativa.

6. Bibliografia

Centre d'Estudis de Temes Contemporanis (CETC) Generalitat de Catalunya:

- Resposta al qüestionari Catalunya. Diego Herrera Aragón. Fundació CIREM.
- Resposta al qüestionari País Valencià-Comunitat valenciana. Carlos Gómez Gil, Universitat d'Alacant.
- Resposta al qüestionari Illes Balears. Pere Salvà. D'“Una aproximació a la immigració d'estrangers a les Illes Balears”, premi “Sa nostra” d'investigació convocatòria 2001.

ALBA LUMERAS és llicenciada en Antropologia Social i Cultural